

Mörköintervjuer 2005-2006

Intervjuperson(er):

Namn:

Karl Wilhelm Öberg "Kalle. Ville"

Gård, torp etc (kanske flera):

Nora kvarn

Födelsedata/ålder:

Nuvarande adress, telefon:

Intervjun:

Intervjuare:

Redovisning ~ 1977

Antal band, anteckningar etc, märkning:

1 CD, endast 1/2 instruktion (resten följande)

Bilder?

Ev gjorda sammanfattningar eller utskrifter

Kvar att göra:

Nummer i denna pärm: 14

Intervju 1977 för radion med Karl Vilhelm Öberg i kvarnen på Torekällberget

Nedskrivet från CD 2007-10-28 av Bengt Stenberg, Egelsvik, bengt.stenberg@tele2.se

Deltagare:

Karl Vilhelm Öberg f

Bengt Öberg f
brorson

En kvinnlig röst (som rättar årtal ibland)

Intervjuare ?

Intervjuaren lägger mycket ofta orden i Kalle-Villes mun, denne vill inte upprepa utan svara bara ja... så var det...det stämmer

Observera att intervjuaren inte skiljer mellan Nora gård och Nora kvarn – om man inte vet vad som är vad skapar det lite förvirring.

Första delen av intervjun saknas

I ...på spindeln sitter en axel och längst ut sitter två väldiga järnklor, kan du berätta vad den skulle vara till

KV den använde vi till när vi skulle ta och hacka stenarna. Alltså den övre stenen den som går runt den tog vi opp och så häktade vi i klorna, vi kunde vända stenen. Den sten som ligger still den hackade vi ju där den låg...så att dom blev vassa, fick skårer eller nabbar. Med släta stenar gick det ju inte att mala. Många omtagningar av både I och KV.

Det var tunga grejer för oss smågrabbar.

Vi har en stock här med märken på som visade hur långa vi var vid vissa åldrar, här är uppritade en hel del av oss barn, vi var 8 syskon.

Fanny, näst äldsta system.

sen

Fridolf f 1888

sen

Brynolf, f 1892

sen

Frithiof (Bengts pappa) född 1894

Sen kommer väl jag bra långt ner här

(Uppritat då KV var 9 år)

I I en stock högt uppe under taket tror jag det är inhugget årtalet 1776, ibland har vi trott att det är årtalet för kvarnbygget vid Hörningsholm

KV vet inte, men det verkar stämma

I förmodar i så fall att de ursprungliga kuggarna av oxelträ vid flytten till Nora när kvarnen var ca 100 år utbyttes till kuggjul av gjutjärn.

- I det finns en del som tyder på att Bränninge bruk gjorde sådana kugghjul
- KV vet ej
- I nu går vi till kvarnens nedersta våning så får vi höra vad som hände där nere. Nedanför trappen innanför ingången står en besynnerlig korg med en oval bottenplatta, en likadan takplatta och emellan dem sitter tre stycken trästänger, den ena förstärkt med järn av olika slag, har du något minne av den här?
- KV just den här har nog kommit från en annan kvarn
- I vi har en till här borta
- KV det stämmer bättre det, den har jag lekt på,
- I den satt alltså fästad i ena armen på vågen, som vi nu av säkerhetsskäl har flyttat bort till ett annat ställe eftersom våra yngsta besökare har svårt att låta bli den. Den var alltså för vägning av säckarna och här har vi en de vikter som tydligen användes då.
- KV det här är pundvikter, vi fick räkna ut vad det var för skillnad mellan pund och kilo. Det ordnade sig alltid.
- I jaha, om ni vägde fel så var det huvudsaken att ni vägde fel åt rätt håll...
- KV här borta kom säckarna in, bönderna ställde sina säckar här i porten då. Här fick vi grabbar ta dem här och släpa fram till hissen här.
- I Vi har luckan här
- KV Så fick man häkta på och gå upp och dra. Det fanns en säckkärra också för de stora säckarna.
- I om man tittar här mitt i kvarnen ser man spindeln som kommer ner genom taket, här sitter ett stort kugghjul
- KV det har fortfarande kuggar av oxelträ. Dom blev utslitna, jag har gjort många såna nya kuggar och satt dit.
- I Den allra nedersta änden av spindeln vilar i en kvadratisk järndosa som sen är fästad på en väldig stock med diam 60 cm, kvadratisk. Denna i sin tur sitter i en sorts kvadratisk låda med en sorts ställskruvar som man tydligen kan reglera läget med.
- KV man fick olja noga där i fyrkanten så att det inte gick varmt. Man fick också gå upp och smörja axeln som gick ut mot vingarna ungefär varannan timma. Oljan hette bomolja (?)
- I inte svinister eller fläsksvålar?
- KV nej. Man fick vara försiktig för alla grejor som gick runt

I har du något minne av några olyckor

KV nej, vi klarade oss ifrån det

I För att återgå till det stora hjulet längst ner på spindeln, det är alltså drygt 2 m i diameter. Från kuggarna här överfördes kraft till andra kuggjul av järn, som nerifrån sticker upp i den undre kvarnstenen och har förbindelse med den övre (?)

KV ja det är rätt uppfattat

I men hur gör man nu om man vill frikoppla ett par stenar här, för man använde väl inte alla på en gång

KV nej då hissade man opp det här hjulet som vi ser här, man satte på en vev på den här domkraften som alltid fanns där.

I Här ser vi också ett kvadratisk trärör som kommer ner ovanför det här stenparet där man malde råg, kan du förklara...

KV ja här hängde man upp en säck på dom här krokarna, och om man ville ha sammalet rågmjöl kom det i den här trumman, men ville man ha siktat rågmjöl kom det i den här trumman, den går ner i en stor lår med en sikt i som rörde sig runt, mjölet ramlade ner här och kliet fortsatte ut i en trumma i andra ändan, i en säck utanför den här låren.

I vi ser nu att tidens tand har gått hårt åt tyget inne i sikten, kanske skulle vi vid tillfälle reparera det. Den osiktade rågen gick alltså in i den roterande trumman, där kliet sållades bort. Det siktade rågmjölet användes alltså till finare brödbakning. Vi får här alltså fram tre olika produkter. Man bakade ett grövre bråd på det osiktade rågmjölet.

KV kliet användes till kreatursfoder, grisar och höns.

Bengt Vilken kapacitet hade kvarnen? Per dag, per timme?

KV om det bara var gröpe (?) kunde det nog bli en 25-30 säckar om dan, men om det var siktade saker kanske det var 4-5 säckar.

I Här har vi en sikt till

KV ja det var för vete, men den använde vi aldrig på Mörkö

I Ja när det gällde det tredje stenparet, för havre och blandsäd, där var det aldrig fråga om siktning...

KV Nej, det bara hängde en säck här och det fick man passa på när den var full och byta

I Jag kan inte hitta på mer att fråga om, men innan vi lämnar kvarnen kanske du har något mera att berätta om

KV Det kan inte var så mycket mer här inne. Den sista gången kvarnen var igång var ju när den invigdes här på Torekällberget den 7 juli 1929, på invigningsfesten, då gick den någon timma.

I minns du något mer från invigningsfesten?

KV Min far (????) skulle intervjuas av riksantikvarien (Sigurd Curman), men han hade ingen lust, så hans sa att nu åker vi hem du Kalle. Jag hade en gammal T-Ford.

I kanske Bengt har något mera?

Bengt nej, faktiskt inte. Det var mycket nytt idag! Jo, man säger ju att det ska vara tyst och lugnt på arbetsplatser. Här kan det ju knappast varit tyst. Och hur var det med stendlunga, makadamlunga?

KV jo det var nog det min far råkat ut för, han hostade ofta på äldre dar. En gång efter ett hostanfall på natten fick han upp en kantig vass sten stor som en kaffeböna ungefär.

I när inträffade det här

KV det vet jag inte precis, jag var kanske en 17-18 år.

I det var alltså långt innan han upphörde, runt 1914-15. Bullret då?

KV det var inte så farligt att det skadade någon

I vad hade ni för möjligheter att efter ett strävsamt arbete tvätta er

KV det var hemma i köket i tvättfatet

I Inga högre myndigheter som kontrollerade arbetsmiljön?

KV nej!!

Bengt Råttor?

KV det fanns mycket råttor, kolossalt mycket, och stora råttor, det var hemskt

I hur bekämpades dom

KV Det var råttfällor, och lite råttgift ibland

I Hade föräldrarna någon annan husbehovsnäring vid sidan av kvarnen?
Hade ni t ex egna åkrar o land eller djur....

KV ja, båda delarna, vi hade ett litet lantbruk till, ett par kor o grisar hade vi många förstås. Pappa var ju också byggmästare, och hölls ju ute i bygden, det var så vi fick hålla till i kvarnen och fick sköta det.

I så han sysslade med byggnadsarbeten när det inte blåste?

KV även när det blåste, då fick ju vi grabbar sköta kvarnen, pappa var ju sällan hemma

Bengt jag har för mig att pappa sa en gång att skolgången fick man ju cedera när det blåste, då skulle kvarnen skötas.

KV ja sista året jag gick i skolan, det var inte många dar jag var i skolan inte...
Var jag inte i kvarn var jag med pappa som hantlangare på byggena.

I 1929 flyttades alltså kvarnen till Torekällberget och än idag kan man se den här mångkantiga grunden på toppen av kullen där gården Nora (kvarn) ligger. Men då levde ännu båda föräldrarna och bodde kvar där?

KV ja

I hur länge bodde dom där?

KV så länge dom levde, pappa dog 1932.

I kan man misstänka att det var i några sviter efter arbetet?

KV knappast, det var nog mera ålderdomen. Han var då 77 år. Mamma levde till hon var 80 år, det var år 1941 som hon dog. Min yngsta bror bor fortfarande vid Nora kvarn, han övertog den gården.

I ja vi tackar dig Kalle för att du vill komma hit.....